

Göç ve Medya: Gaziantep'teki Suriyeli Göçmen Üniversite Öğrencilerinin Suriye Medyasına İlişkin Eğilimleri

Gökhan Gökgöz

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İletişim Fakültesi

<https://orcid.org/0000-0002-9072-4015>

gokgozgokhan@yahoo.co.uk

Öz

Bu çalışma, Gaziantep kentinde yerleşik Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin Suriye medyasına ilişkin eğilimlerini anlamaya dönük bir araştırmayı içermektedir. Bu doğrultuda yarı-yapılandırılmış bir soru formu üzerinden farklı disiplinlerde yükseköğrenim gören 50 göçmen genç ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Göçmen üniversite öğrencilerinin Suriye medyasında takip ettikleri gazete, dergi, radyo gibi geleneksel iletişim araçları yanında bütün olarak temel enformasyon kaynaklarına ilişkin önce genel bir nicel görünüm ortaya konmuş; öğrencilerin söylemlerine, anlam güzergâhlarına, medyayı tasavvur etme biçimlerine ve bununla birlikte en çok rağbet edilen medya mecralarının yönetmenlerinin kendi toplumsal konumları ile yayın politikalarına ilişkin tariflerine yaslanan etnografik verilerle bu görünüm nitel olarak da derinleştirilmiştir. Genel olarak bakıldığında; Türkiye medyasında hâkim olan ve Suriyeli göçmenleri bir tür fazlalık olarak gören temsil biçiminin, göçmen gençlerin bakışını bir potansiyel olarak Suriye medyasına çevirdiği söylenebilse de bunun büyük oranda edime dönüşmediği ve Suriye medyasına dönük göçmen ilgisinin yoğun olmadığı anlaşılmaktadır. Göçmen izleyicilerin medya motivasyonuna bakıldığında ise iki hat belirgindir: Medya etkisine kendini tamamen kapatmak ve Suriye'de geride kalanlarla medya aracılığıyla bağ kurmak.

Anahtar Kelimeler: Medya, göç, gençlik, Gaziantep, Suriye

• • • • •

Makale geliş tarihi: 1.3.2022 • Makale kabul tarihi: 21.3.2023

<http://ilefdergisi.ankara.edu.tr>

ilef dergisi • © 2023 • 10(1) • bahar/spring: 69-98

Araştırma Makalesi • DOI: 10.24955/ilef.1306651

Migration and Media: Attitudes toward Syrian Media among Syrian-Immigrant University Students in Gaziantep

Gökhan Gökğöz

Çanakkale Onsekiz Mart University Faculty of Communications

<https://orcid.org/0000-0002-9072-4015>

gokgozgokhan@yahoo.co.uk

Abstract

This study aims to understand the attitudes toward Syrian media held by Syrian-immigrant university students living in the city of Gaziantep. Face-to-face interviews were conducted with 50 young immigrant students from different academic departments using a semi-structured questionnaire. On the basis of these interviews, a quantitative overview was produced detailing the main sources of their knowledge and the traditional communication channels they follow in Syrian media, including newspapers, magazines, and radio. This overview was then enriched qualitatively with ethnographic data based on students' discourses, meaning routes, the ways they make sense of their relationship with the media, and the descriptions that directors of the most popular communication channels offered of their own social positions and broadcasting policies. Although it has been argued that disparaging coverage and representations of immigrants in Turkish media have led young Syrian immigrants to eschew Turkish media and to follow Syrian media instead, the results of this study indicate that they do not do so in any significant way. The findings of this study suggest that Syrian-immigrant audiences in Turkey have two main tendencies in relation to Syrian media: closing themselves off to the media completely and using it to connect with those left behind in Syria.

Keywords: Media, migration, youth, Gaziantep, Syria

■ ■ ■ ■ ■

Received: 1.3.2022 ■ Accepted: 21.3.2023

<http://ilefdergisi.ankara.edu.tr>

ilef dergisi ■ © 2023 ■ 10(1) ■ bahar/spring: 69-98

Araştırma Makalesi ■ DOI: 10.24955/ilef.1306651

Medya, bir temsil sistemidir.¹ Yapılan haberler ile kullanılan fotoğraflar ve görüntüler, seçilen sözcükler ve imgeler toplumsal hayatı belli biçimlerde temsil eder. Buradaki temsiller bazen medyanın kendisinden bekleneceği üzere yaşamın derinleşmesini, okuyucu ve izleyicilerin hayata katılımlarının artmasını mümkün kılabileceği gibi; bazen toplumsal fay hatlarının derinleşmesine, farklılıklar arasındaki iletişim süreçlerinin tıkanmasına, bu konudaki uyum ve entegrasyon çabalarının sekteye uğramasına da neden olabilir. Medya çalışanlarının ideolojik dünyalarının, politik yönelimlerinin, haber üretim pratiklerinin ve hatta korku ile endişeden beslenen ruh hallerinin dahi etkili olduğu bu süreç, sonuçları itibarıyla toplumsal bir mahiyet gösterir. En nihayetinde medya çalışanlarının bireysel gündemlerinden filizlenen, çalıştıkları gazetelerin kurumsal yönelimleri aracılığıyla dolayımlanan bir süreçte medya, gerçekliği inşa eder ve kentin/ülkenin insanlarına o gerçekliği veri olarak yürüyecekleri bir güzergâh önerir.

Medya ile gerçeklik arasındaki bu ilişki, göçmenlerin yoğun olarak

•••

1 Bu çalışmadaki bulguların bir kısmı 25-27 Ekim 2022 tarihleri arasında Mardin’de gerçekleştirilen “Uluslararası Göç ve Yükseköğretimde Göçmenler Kongresi”nde özet olarak sunulmuştur.

yaşadığı Gaziantep ve benzeri illerde, diğerlerinden farklı bir mahiyet de göstermektedir. Medya söylemine ilişkin yapılan araştırmaların ortaya koyduğu üzere özellikle kent medyasının haber dili, göçmenleri temsil etme biçimleri, Suriyeli sığınmacılara ilişkin kullandığı fotoğraflar, adli rakamların tersi biçimde suç olgusu ile Suriyelileri yan yana getirme çabası, negatif bireysel edimleri göçmen toplumun bütününe ilişkin bir etiket olarak sabitleme uğraşı vb. mefhumlar, göçmenler ile yerli halk arasındaki fay hatlarını harekete geçirmektedir. Nitekim bu medya dili, bir müddet sonra gündelik hayatta aynı mekânı paylaştıkları sıradan insanların dili olarak yankılanabilmekte ve kendi haline bırakılsa belki çözülecek çelişkilerin daha da düğümlenmesine sebep olabilmektedir.

Göç, insanlığın büyük hikâyesi içerisinde elbette yeni bir konu değil; nitekim Türk-İslam tarihi içerisinde de bir bellek mekânı olarak kurulu çok sayıda örneği mevcuttur. Âdem ile Havva'nın cennetten gönderilmesi, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicreti, Musa Peygamber'in kavmiyle hareketi bir göç olduğu gibi; Orta Asya'dan Anadolu'ya gelişi, 1970'li yıllarda Almanya'ya işçi olarak gidişi, Lozan sonrası Türk ve Yunan halklarının mübadelesi de bir göç örneği olarak işaret edilebilir. Esasen toplumsal hafızada yerleşik olan bu konu, özellikle Sanayi Devrimi sonrasında modern kapitalizmin inşası ve küreselleşme süreciyle birlikte daha da derinleşmiştir. Sanayi Devrimi ve beraberinde ortaya çıkan işgücü ihtiyacı, bir yandan üretim etrafında şekillenen modern kentlerin doğuşuna imkân tanırken, diğer yandan kırsal bölgelerden bu kentlere doğru bir göç hareketini motive etmiştir. Küreselleşme süreci ile birlikte ise sermaye ve emeğin dünya ölçeğindeki yayılımı genişlemiş, iletişim ve ulaşım olanakları artmış ve buna paralel olarak göç hareketleri de yoğunlaşmıştır.

Göç konusunun insanlık hikâyesi içerisindeki yeri eski olsa da, beşeri hayat üzerindeki etkilerinin bilim alanına tahvil edilmesi ve onu çevreleyen mefhumlardan bağımsız olarak göçün kendi başına bir inceleme nesnesi olarak ele alınması yenidir. Mountz, niteliği ve niceliği belirlenmiş, siyasallaştırılan ve kontrol edilen bir kategori olarak insan göçünü ulus devletin gelişimiyle ilişkilendirir (2009). Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, göçün yerli halk tarafından nasıl algılandığı, toplumsal kabulde yaşanan deneyimler, olası değişimler ile beraberindeki kaygı ve endişeler araştırmalara dâhil edilmiştir (Malkki 1996). Bu kaygı ve endişeler bugün de önemli bir konudur. Göç, Avrupa nüfusunun yaklaşık yarısı tarafından diğer tüm meselelere nazaran daha önemli bir konu olarak değerlendirilirken Türkiye'nin son

dönemde yaşadığı ekonomik krizin nedenlerinin göçmenlerle ilişkilendirilme eğilimi güçleniyor. Oysaki ilişkisel düşünmek, diğer tüm toplumsal olgularda olduğu gibi göç bahsinin de bir töz değil, bir ilişki olduğunu görebilmeyi gerektirir. Göç, hareketsiz ve durağan bir anlam setini değil, insanlar ve olaylar arasındaki birbirine bağımlı ve karmaşık ağları ifade eder. Dolayısıyla “o”, “onlar” ve “biz” olmadan “ben” ol(a)maz; göçmenler, yerliler olmadan değerlendirilemez. Bunlar akışkan ve ilişkisel kimliklerdir. En nihayetinde medya, bu kimliklerin birbiriyle temas edebildiği potansiyel bir kültürlerarası iletişim mekânı ve/veya bir kamusal alan olarak kurulur.

Toplumsal hayata ilişkin medyanın bu kurucu rolünden hareketle bu çalışma, Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmen gençlerin Suriye medyasıyla kurdukları ilişkiyi anlamayı amaçlayan bir araştırmayı içermektedir. Suriyeli göçmenlerin gerek Türkiye’nin toplumsal yaşamıyla kurdukları mevcut ilişki gerekse de geride bıraktıkları yaşamlarına ilişkin taşıdıkları hafıza ile beraberindeki psikolojik ağırlık, onların medyayla kurdukları ilişkiyi de dolayımlayan bir mahiyet göstermektedir. Buna rağmen göç sonrası dönemde Suriyeli göçmenlerin Suriye medyasıyla kurdukları ilişkinin biçimi literatürde görünmemektedir. Suriyeli göçmenlerin medyada temsil edilme pratikleri, özellikle ana akım medyanın toplumsal ayrımları yeniden üreten anlam dünyası ve/veya göçmenleri konu edinen haberlerdeki ötekileştirici dil kullanımı sıklıkla araştırmalara konu olmakla birlikte burada haliyle işaret edilen çerçeve literatürde ele alınmamıştır. Bu doğrultuda araştırmanın anlamayı arzuladığı sorular şu şekilde tarif edilebilir: Suriyeli göçmen üniversite öğrencileri Suriye kaynaklı hangi medya mecralarını hangi aralıklarla takip etmektedir? Suriye kaynaklı medya mecralarını takip eden Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin ana izleyici/dinleyici/okuyucu motivasyonu nedir, ilgili medyaya ve/veya medya içeriklerine nasıl bir anlam yüklemektedir? Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin temel enformasyon kaynakları ve boş zaman etkinlikleri içerisinde medyanın kapladığı alan nedir? Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin en çok rağbet ettikleri medya mecraları kendilerini toplumsal ve politik olarak nerede konumlandırmaktadır?

Göç ve Medya: İlişkisel Bir Alan

Göç Alanında Yeni Bir Tecrübe: Suriyeli Göçmenler

Ortadoğu’da 2010 yılında başlayan ve adına “Arap Baharı” denilen toplumsal hareket dalgası 2011 yılında Suriye’ye de sirayet etmiş; öğrencilerin duvar

yazılarında içerilen eleştireliliğe karşı rejimin gösterdiği sert tepki bir yandan Suriye’de toplumsal mücadelenin derinleşmesini, protestoların ülke çapında büyümesini ve muhalif örgütlenmelerin yayılmasını diğer yandan Türkiye ve bölge ülkelerine dönük düzensiz bir göç sürecinin oluşmasını beraberinde getirmiştir (Boening 2014, 48-49). Türkiye, Suriyeli göçmenlerin ülkeye girişini kolaylaştıran bir açık kapı politikası benimsemiş ve 1951 tarihli Cenevre Sözleşme hükümlerine sınırlama getiren 1967 tarihli New York Protokolü çerçevesinde bu kişileri önce “misafir” olarak nitelendirmiş, 2014 yılında yürürlüğe giren yeni bir kanun doğrultusunda da “geçici koruma” adında farklı bir statü tanımlamıştır (YUKK² 2014). Göç, esasen Türkiye için yeni bir konu değil; -yukarıdaki büyük hikâyelere ek olarak- son 30 yıllık tarihe bile bakıldığında tecrübe edilen farklı kitlesel göç örnekleriyle karşılaşılmaktadır: Örneğin, 1989’da rejimin baskısı nedeniyle Türkiye’ye sığınan Bulgaristan vatandaşı Pomak ve Türklerin sayısı yaklaşık 300 bin dolayındadır. 1990’lı yılların başında Saddam Hüseyin’in zulmünden kaçan yaklaşık 500 bin dolayında Kürt ve Kuzey Irak’taki diğer azınlık grup yine Türkiye’ye sığınmıştır. Sonraki yıllarda Türkiye’ye kitlesel olarak gelen Arnavut ve Boşnak göçmenleri de bu örnekler arasında sayılabilir. Ancak bu tarihsel tecrübeye rağmen Suriyeli göçmenler konusu öncekilerden farklı bir toplumsal durumu da beraberinde getirmiştir.

Suriyeli göçmenler hususunun öncekilerden farklı olmasının birkaç nedeni olduğu ifade edilebilir: Bunlardan birincisi, geçmiş deneyimlerin çok üzerinde bir göçmen nüfusuyla karşılaşılmış olmasıdır. Türkiye, 2021 yılı itibarıyla 3.7 milyon dolayında göçmene ev sahipliği yaparak hızlı biçimde dünya çapında ilk sıraya yerleşmiştir (UNHCR 2021). Üstelik buradaki göçmenlerin bir başka boyutu *kent mültecileri* kategorisine dâhil olmaları ve zamanla ülkenin her yanına yayılacak biçimde yerli halkın gündelik deneyim repertuarında bir alana sahip olmalarıdır. Buradaki değişen sosyolojiyi anlamaya çalışırken, ülke insanının misafirperver yapısının ve yine bir sığınma ülkesi olarak tarihsel tecrübesinin yanına Türkiye’ye nazaran refah katsayısı yüksek ülkelerin göçmenlere yönelik temkinli duruşunu bir değişken olarak koymak gerekir. Bir tür “Hoş Geldin Kültürü” olarak işaret edilen ve hatta Kanada örneğinde bir çocuk korosunun en eski İslam ilahilerini seslendirmesine kadar varan bu simgesel kabul süreci, niceliksel olarak ancak birkaç yüzle ifade edilebilecek bir sayıda kalmıştır (Youtube 2016). Batı’nın, kendi değerlerini kutsayan ve düşünsel temellerini Kant’ın evrensel insan-

•••

özne tahayyülünde bulan etik yaklaşımı Badiou'ya göre "insanı bir kurban olarak tanımlar" (2004, 26); nitekim bu tanım en somut biçimde bir tür geri kalmış öteki olarak göçmenlerle karşılaştığında görünür. Zira göçmenlik, Deleuze ve Guattari'nin de (1990) ifade ettiği üzere, bir yerde kök salmaması ve sürekli akış halinde olması dolayısıyla Batı modernliğinin kutsallaştırdığı değerlerin yeniden düşünülmesini zorunlu kılar; hâkim yapıda çatlaklar oluşturacak ve hatta onu bozacak bir buhran halini potansiyel olarak içerir.

İkincisi; Suriye'deki savaşın bitiminin takip edecek potansiyel bir çözüm sürecinin içerimlerinin ne olacağına ilişkin belirsizliktir. Göçmenleri eve dönmekten alıkoyan Suriye'deki iktidar yapısının çözülmeyeceğinin anlaşılması ve önceki göç tecrübelerinden -Bosna ve Kosova örnekleri- farklı olarak bu kez kapsamlı biçimde üçüncü ülkelere yerleştirme konusundaki Birleşmiş Milletler genel prensiplerinin gerçekleşmesinin zorluğu konunun ağırlığını ziyadesiyle arttırmaktadır. Crisp (2002), bu belirsizlik içinde olma ve beş yıldan uzun süredir göç halinde olduğu halde gönüllü geri dönüş veya bütünleşme konusunda yerleşik bir beklentisi olmama halini uzun süreli mülteci (*long-term refugees*) durumu olarak nitelendiriyor. Buna rağmen yine de uyum ve ülke haklarının birlikte yaşamasına ilişkin imkân ile endişeler konusu çözüm için son seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aynı zamanda göçmenlerin bir toplumsal özne olarak konumuyla ilgili; ortak bir hikâyenin aktörü olarak mı, yoksa bir mağdur ve/veya kurban olarak mı tarif edileceğiyle ilişkilidir. Hiç kuşkusuz uyum, çok boyutlu bir konu; özellikle çocuk ve gençlerin eğitimi toplumsal istikrar için son derece önemlidir. Çocuk yaşlarda Türkiye'ye gelen veya burada doğan öznelerin toplumsal hayata olumlu ve üretken bir katkı yapabilmesi, eğitime erişmelerini mümkün kılacak bir dil ve pedagoji meselesi olduğu kadar hem çocuklara/gençlere hem de bütün olarak göçmenlere ilişkin medyanın temsil pratikleriyle de ilişkilidir.

Bir Kamusal Alan Olarak Medya: Göç ve Gerçeklik

James Curran'ın (1993) medyayı bir kamusal alan olarak düşünmenin imkânı üzerine başlattığı tartışmayı yeni kültürel oluşumları dikkate alan kamusal bir medya politikasını işaret ederek derinleştiren Graham Murdock (1992), kültürel farklılıkları tanıyan ve toplumsal söylemlerin çoğulluğunu kapsayan bir tasavvura dikkat çeker. Buna göre medya, insanların enformasyona erişebilmeleri yanında medyada temsil edilebilmelerine, temsillerini medyada görüp eleştirebilmelerine ve hatta kendi temsillerini üretebilmelerine imkân tanıyan bir alan olarak kurulmalıdır. Bireylerin ve/veya toplumsal

grupların varoluşlarına ilişkin koşulları ifade etme ve yaşamı anlamlandırma biçimlerine ilişkin özerkliklerinin kabulü, medyanın da dâhil olduğu bu çoğulcu toplumsallık sayesinde mümkündür. En nihayetinde medya, kültürel çeşitliliğe yüzünü dönecek ve bu bağlamda toplumsal ihtilafları hoş görecektir yeni bir kamusal iletişim uzamının kurucu unsurlarından biridir. Buradaki vurgular, hem gündelik yaşam repertuarı içerisinde alan kaplayan göçmen öznelerin görünürlüğü açısından hem de yerliler ile göçmenler arasındaki bir tür diyalojik çok-kültürlülüğün inşası açısından son derece önemli görünmektedir.

Medya, Suriyeli göçmenlerin toplumun bütünü tarafından nasıl algılandığına dair başat bir rol oynamaktadır. Özellikle haber, toplumsal gerçekliğin inşasında ve hâkim anlamlara bükülecek biçimde toplumsal uzlaşının sağlanması noktasında özel bir önem ihtiva eder. Bu hususta haber kuruluşlarının işleyiş yapısı ve haber üretim pratikleri ile haberin anlamsal çerçevesi arasında bir ilişki olduğu da görülür (Dursun 2004). Haberin çerçeveselendirilmesi ve buna dâhil olan başlıklar, fotoğraflar, retorik unsurlar, sözcük seçimleri, görsel-işitsel medyada buna eşlik edecek efekt unsurlarıyla birlikte tüm yerleştirme biçimleri ile mukabil toplumsallıklar arasında bir ilişkisellik bulunur (Parenti 2008). van Dijk'in söylediği biçimde “dünya hakkındaki sosyal ve politik bilgilerimiz, inançlarımız, her gün okuduğumuz ya da izlediğimiz çok sayıda haber bülteninden kaynaklanmaktadır” (2007, 166).

Bu doğrultuda medyayla sürekli bir izleyici/okuyucu teması, yalnızca tasavvur dünyasında değil pratik güzergâhlar üzerinde de yönlendirici bir etkiye sahiptir; medya tarafından aktarılan enformasyon, insanlara gündelik hayatlarına devam ederken üzerinden yürüyecekleri bir güzergâh önerir. Bu, dil içinden geçen esasen söylemsel bir öneridir; zira anlam -kendimize ilişkin olduğu kadar ötekine ilişkin olan anlam da- bir sosyal gerçeklik olarak maddi dünyada halihazırda mevcut olmayıp söylem ve dil tarafından bizzat inşa edilmektedir (Wennersten 1999; Mole 2007, 14). Benzer biçimde Stuart Hall de anlam üretimi ile dil arasındaki ilişkiye özellikle işaret etmekte; dil ile toplumsal gerçeklik arasındaki bağ olarak anlamlandırma işlevini görmektedir. Buna göre “dil ve semboller, yaşanılan dünyayı gerçek kılacak olan anlamların üretildiği araçlardır” (1999, 93). Nitekim gerçekliğin parçası olan kimlikler de böyledir; toplumsal ve tarihsel koşullara göre inşa edilmiş, dinamik ve akışkan kategorilerdir. Medya ve/veya haber basını, toplumsal aktörlerin ve bu bağlamda göçmenler ile yerlilerin kimlikleri üzerinde kurucu bir etkiye sahip olan, onlar hakkında anlamlar üreten, “öteki” tarafa nasıl yaklaşılacağına ilişkin fikir veren bir alan olarak öne çıkar.

Haber, bir tür medya söylemidir ve bu haliyle ideolojik bir mahiyet de gösterir. Fairclough, söylemin toplumsal pratikte kendini göstermesinin üç yolla mümkün olduğunu söyler: Birincisi, doğrudan toplumsal pratik olarak; ikincisi, temsil biçimleri yoluyla; üçüncüsü de kimlik üzerindeki kurucu rolü itibarıyla bunu gerçekleştirir (2003, 174). Söylemin toplumsal ilişkilerde, bilişsel ve davranışsal pratiklerde kendini göstermesi, toplumsal statü ve rollere eklenilebilmesi, en nihayetinde toplumsal özne konumları üzerinde tayin edici bir etkiye sahip olması medyanın kültürel işlevleri açısından da oldukça önemlidir. Hall, bu bağlamda temsil etme biçimlerine özel bir önem atfeder. Zira temsil, yalnızca basit bir yansıtma edimi değildir -ki medya ile bilgi arasında bu tür bir ayna fonksiyonu yoktur. Temsil, bunun çok daha ötesinde yer alan aktif bir seçme ve yapılandırma nosyonudur. Burada söz konusu olan anlamın aktarımı değil anlamın söylem yoluyla inşa sürecidir. Medyadaki sözlü, yazılı veya görsel-ikonik göstergeler, toplumsal pratikle bağ kurarak bir anlam üretim sürecinin aktif bir unsuru olarak kurulur (Hall 1999, 88).

Temsil, bir toplumsal grubun gerçeklik anlayışına ilişkin olarak tasvir edilen bir tür bilgi biçimidir. Temsil edilen bu bilgi, hem o toplumsal grubun üyeleri açısından anlamsal bir mutabakat hem de öteki toplumsal aktörler açısından o gruba ilişkin zihinsel bir çerçeve olarak işlev görür. Kişilerin davranışlarını ve ilişkilerini etkileyebileceği gibi, hayat hakkındaki düşünceleri ve/veya çevrelerinde olup bitenler üzerine değerlendirmeleri bu temsiller üzerinden gerçekleşir. Bu anlamlandırma rejimi ve yapılandırılmış tasavvurlar, göçmenler ile yerliler arasındaki örnekte olduğu gibi, bir yönüyle dezavantajlı toplumsal özneleri içerdiğinde hassasiyet gerektirir; bir temsil biçimi olarak medya bu kültürlerarası ilişkiyi kolaylaştırabileceği gibi, farklılıklara işaret eden ayrımcı söylemler ve kültürel bariyerler yoluyla sosyal dışlanmayı da arttırabilir (Parker 1987; Duffy 1995).

Medya İdeolojisi ve Göçmenlerin Temsili: İktidar, Anlam, Öteki

Temsil pratiklerine ve göçmenlerin medyadaki görünümüne bakıldığında mevcut durumunun medyanın potansiyel anlamlarının ötesinde olduğu anlaşılmaktadır. Medyanın, ötekine ilişkin mitler ile önyargılardan beslenen toplumsal bariyerlere karşı direnç gösterebilme ve bu bağlamda kültürlerarası iletişime imkân veren bir kamusal alanın inşası noktasındaki pozitif anlamlarına rağmen pratikte bunun böyle olmadığı ve medyanın üretim pratikleri ile anlam inşasının tam tersi yönünde seyir ettiği görülmektedir. Hassan'ın ifadesiyle, medyanın farklı araçlar üzerinden sahip olduğu yaygın ve etkileyici güç, çoğunlukla şüpheleri ve korkuları tetikleyen, söylentileri

ve endişeleri yaygınlaştıran bir mahiyette kullanılmaktadır (2004, 35). Etik biçimde ve hak temelli olarak örülmesi gereken medya dilinin yerini göçmenleri öteki toplumsal grupların gözünden takdim eden ve bu doğrultuda negatif kavramlar ile yanlış tekrarlarla başvuran bir söylem almaktadır. Maclure'nin ifade ettiği gibi, haberin öznesine ilişkin bir söylemin inşasında o öznenin kendi bakışını ihmal eden bu yaklaşım, toplumsal etkileşime ve makul bir yaşama engel olmakta, göçmenlere nadiren mikrofon uzatan tek taraflı bakış açısıyla var olan olumsuz algıların pekişmesine neden olmaktadır³ (2009, 97). En nihayetinde medya, bu bilgi çerçevesi ve söylemsel güzergâh boyunca göçmen kimliğinin “uçucu” (Nyers 2006, 2) niteliğinin derinleşmesine katkı sunmaktadır.

Toplumsal hiyerarşinin negatif tarafında yer alan tüm toplumsal gruplar ve tabii göçmenler üzerine yapılan, bu bağlamda medyanın ayrımcılığı üreten ve pekiştiren rolüne odaklanan temsil araştırmaları büyük oranda van Dijk'in sosyo-bilişsel yaklaşımını takip etmektedir. Haberi toplumsal iktidarın ve ideolojik yeniden üretimin bir uğrağı olarak konumlandıran van Dijk (1988), haber söylemi ile toplumdaki hâkim söylemler arasında bir ilişki olduğunu belirtir. Bu doğrultuda özellikle göçmenler söz konusu olduğunda genel ideolojik strateji, kendi-benliğinin olumlu sunumu ile öteki-kimliğin olumsuzlanması şeklinde işlemektedir. “Onlar farklıdır”, “Sosyal-ekonomik menfaatlerimizi tehdit ederler”, “Olumsuz eylemlerde yer alırlar”, “Uyum sağlamazlar” gibi dört tema etrafında yürütülen bu stratejinin özellikle odaklandığı başlık ise “yük” kavramıdır (van Dijk 1987). Kendisine yetemeyen ve sürekli olarak maddi yardım talebinde bulunan bir toplumsal kategori olarak mülteci, toplumun geri kalanının zorunlu fedakarlığını gerektiren bir haber çerçevesi içerisine yerleştirilir. Bu noktadan sonra göçmenler, bir şiddet ve suç aktörleri olarak tehdit ve problem olarak görülen bir toplumsal bakışın nesnesi haline gelirler. Mannik (2012), van Dijk'in “yük” olarak işaretlediği yere kurban kavramını koysa da göçmenleri istenmeyen yabancı olarak çerçeveselendiren temsil pratikleri büyük oranda aynı kalır. Derrida, bu sebeple buradaki yabancı sorusunun yabancıнын bir sorusu olup olmadığını sorarak işe koyulur; dışarıdan ve yabancından gelen bir soru mudur bu? Levinas'a atıfla “sorunun doğuşuna” ve dolayısıyla eşğin bu yakasındaki içe bakılmalıdır (2000, 3-5).

Buradaki çerçeve, Durkheim'in (1899) “günah keçisi” yaklaşımı üzerinden de benzer biçimde okunabilir. Buna göre özellikle ekonomik kriz dönemlerinde

•••

3 Ayrıca bkz. Crawley vd. 2016.

ve/veya toplumsal alanın paylaşılması gerektiğinde öncekine nazaran ortaya çıkan yokluk/yoksunluk duygusu, bunun sebebi olarak görülen “günah keçisi” aktörlere karşı bir öfke hissiyle birlikte ilerler. Buradaki somut öfke ve beraberindeki muhtemel şiddet, bir sonraki adımda “günah keçisi” olarak konumlandırılan özneleri kültürel-simgesel olarak aşağı çeken olumsuz yargılar ve basmakalıp ifadelerle rasyonelleştirilmeye çalışılır. Esası itibarıyla Eski Ahit’te geçen ve Yahudi kavminin bütün günahlarını yüklenen bir keçinin uçurumdan atılmak suretiyle günahlardan da arınacağı inancından türeyen bu anlatının modern toplum içerisindeki toplumsal işlevi oldukça görünürdür. Yalnızca günah keçisi olarak görülen öteki-yabancıların uçurumun kıyısına doğru itilmesi açısından değil, hâkim toplumsal kadastrodaki birliğe vurgu yapan anlamsal mutabakat açısından ve her defasında bu modern kavmin kendisini günahlarından arındırarak temize çekmesini mümkün kılan psikolojik motivasyon açısından da böyledir. Nitekim medya hem içeriye hem de dışarıya dönük bu ilişkinin inşasında son derece asli bir rolü yerine getirir; gündelik etkileşimdeki günah keçisi atfı medya tarafından bir tür damga ve/veya etiket olarak alenileştirilir. Simmel, yabancıların “bugün gelip yarın giden gezgin gibi değil, bugün gelip yarın kalan adam gibi” (2009, 149) olduğunu söyler; nitekim o adam, kaldığı müddetçe o damgayla yaşamak zorundadır. Nitekim göçmenler de, kendilerine ilişkin medyada yer alan olumsuz temsillerin gündelik hayatta karşılaştıkları olumsuz tecrübelerle ilişkili olduğunu düşünmektedirler (Buchanan vd. 2003, 39). Bu da bir tür kamp: Ülkenin coğrafi sınırlarına yakın bir yerde kurulan istisnai bir gözetim mekânı olarak değil belki ama, istisna olanın simgesel repertuarın bütünü içerisinde sürekli biçimde -bir kural olarak- dışsallaştırılması söz konusu. Agamben, insanın bütün toplumsal ve siyasal statülerinden sıyrılarak egemen olan karşısında yalnızca çıplak varoluşuna indirindiği ve böylece çıplak hayatın ortaya çıktığı bir mekân olarak kampı tanımlarken buna yakın bir noktaya işaret etmiş olmalı: “Kamplar, mutlak istisna mekânları olarak, olağan bir kapatılma mekânından topolojik anlamda farklıdır” (2001, 30-31). Bu haliyle modern kentler de gündelik pratikleri ve ilişkili medya temsilleriyle bir tür kamp olarak düşünülebilir.

En nihayetinde medya, temsilleri ve haber üretim pratikleri itibarıyla göçmenleri olumsuz bir biçimde çerçevlendiren, toplumsal hayattaki sorunlar ve şiddet olayları üzerinden onları konu ederek yaşamın olağan akışına dönük bir tehdit unsuru olarak kodlayan, suç olgusu ile göçmenlik arasında mutlak bir bağ kurarak toplumsal düzenin istikrarı için bir tür “istenmeyen özne” olarak göçmenleri konumlandıran, dolayısıyla yerli

toplumsal aktörlerde bir tür “moral panik” (Cohen 2011) duygusunu harekete geçirerek biz ve onlar arasındaki ayrımın üretilmesine /yeniden-üretilmesine neden olan bir mecra olarak kurulur. Göçmenlerin öznel hikâyelerine odaklanmamak ve dolayısıyla onların kendi seslerini ayrımın diğer yakasına duyurmalarına engel olmak, rakamlardan teşekkül bir yığın olarak göçmenleri tasavvur etmek, asimetrik bir iletişim ortamına sebebiyet vererek yalnızca hâkim toplumun algısal dünyasıyla konuşacak biçimde haber unsurlarını kullanmak, bir tehdit algısını sürekli gündemde tutmak vb. buradaki medya içeriğine ilişkin somut pratikler olarak ifade edilebilir. Buradaki “tehdit” algısı, mülteci/göçmen tecrübesine sahip her bir ülkenin kendi sosyolojisi içerisinde farklı anlamlar ihtiva edebilir. Örneğin mülteci hakları konusunda yerleşik bir kültürü olan Almanya’da bu tehdit, Suriyeli göçmenlerle daha çok görünür olan “İslamlaşma” olarak ifade edilebilecekken; tarihsel akışta çok sayıda Balkan göçmene ev sahipliği yapmış Türkiye’de bu tehdidin “Araplaşma” olarak toplumsal hafızada kayıtlı olduğu söylenebilir. Türkiye’deki kurucu Cumhuriyet ideolojisinin Arap coğrafyasıyla kurduğu politik mesafe ve yine Arap dünyasının Kurtuluş Mücadelesinde aldığı negatif tutum, buradaki tehdit ve korkuyu besleyen bellek parçaları olarak çalışıyor. Ancak yine de bunlar içerisinde örneğin Suriyeli Türkmenler farklı yerde konumlanıyor: Yabancı ve onunla kurulan ötekileştirici ilişkinin kendi içerisinde de bir hiyerarşisi var, mutlak bir ikilikten ziyade merkezden çevreye doğru genişleyen dalgalar şeklinde düşünmek daha doğru olur; tıpkı Kosova göçmenleri gibi Suriyeli Türkmenler merkeze daha yakın duruyor ve hatta bu konumun etkisiyle diğer Suriyeli göçmenlerden kendilerini ayırmak noktasında gayret de gösteriyorlar -bir ayrım daha. En nihayetinde medyanın bu tür toplumsal ayrımları takip eden ötekileştirici rolü, güvenlik endeksli ve hak temelli olmayan bir bakış açısının yerleşmesine neden olmaktadır (Ataman 2014).

Türkiye’deki medya araştırmalarına bakıldığında da buradaki vurguları destekleyen çok sayıda örnek bulunmaktadır. Örneğin, Doğanay ve Çoban-Keneş (2016) buradaki ayrımcı pratikleri üç düzlemde açıklamaktadır: İlk düzlemde, Suriyeli göçmenler ekonomik yük ve güvenlik sorunuyla ilişkilendirilirken; ikinci düzlemde, göçmenlerin sayısına ve onlara dönük yardımların miktarına referansla insani hikâyelerin nesneleştirilmesi söz konusu olmaktadır. Son düzlemde ise, yerli halkın göçmenlere dönük tepkisini haklılaştıracak biçimde duygusallaşan bir dile başvurulmakta ve bu duygusallık içerisinde göçmenlerin hayatına ilişkin sahici toplumsal koşullar ile hak ihlalleri göz ardı edilmektedir. Benzer biçimde Efe, Suriyeli göçmenlere ilişkin olarak “sorun yaratan” ve “ekonomik yük” metaforlarının haberin çerçevesi içerisinde öncelikli bir yere sahip olduğunu, bunun dışında

özellikle kadınlar ile çocukları işaret eden ve bu yolla onların toplumsal alandaki “edilgen” konumunu teyit eden “mağduriyet” metaforunun da kullanıldığını belirtmektedir (2015). Kadınların mağduriyeti, göçmenlerin geri kalanına göre daha az sayıda haberde yer almalarından ve haber değerlerinin sınırlı olduğuna ilişkin gazeteci bakışından kaynaklı olarak daha da derinleşirken; çocukların mağduriyeti, başkalarının şefkatine muhtaç ve bakıma gereksinim duyan bir toplumsal özneyi işaretlemesi dolayısıyla gerçekleşmektedir. Nitekim Suriyeli göçmenlere ilişkin yaklaşımı politik ve toplumsal açıdan yapısal biçimde değiştiren Aylan Kurdi’nin Ege kıyısında uzanmış haldeki fotoğrafındaki ayakkabılarına ilişkin sosyal medya kullanıcılarının tutumuna bakan Procter ve Yamada-Rice, Aylan’ın ayakkabılarının özellikle “çaresizlik” ve “acziyet” kavramlarıyla ilişkilendirildiğini belirtmişlerdir (2015, 57). Levinas (1979), ötekinin yüzüyle karşılaşmanın kendiliğin sorgulanmasına neden olduğunu ve bu ilişkinin de etiğin temeli olduğunu söyler. Dolayısıyla bir bakılan-nesne olarak Aylan’ın fotoğrafı ve ona yüklenen anlamlar, aynı zamanda bakışın öznesi olan toplumsal aktörlerin kendi yaşam anlatılarına ilişkin bir tanımlamadır.

Medyanın haber üretim pratiklerine ve anlam inşasına dönük buradaki kavramsal çerçeve, bir toplumsal kategori olarak göçmen gençler üzerinde de etkisini gösterir. Suriye’deki savaşa katılmadıkları, ülkelerini yalnız bıraktıkları, mevcut görünümün ortaya çıkmasından sorumlu oldukları, dolayısıyla Türkiye’deki ikametlerinin zorunlu olmadığı gibi tanımlar üzerinden ilerleyen düşünme biçimi, bir sonraki evrede Türkiye’ye ilişkin de benzer bir yaklaşımda olacıklarına dair korkuyla eklenir. Bunun ötesinde Suriyeli göçmen gençlerin Türkiye’deki üniversitelere sınavsız girebildiklerine ve yerli halkın geri kalanından onları ayıran bir ayrıcalığa tabii olduklarına ilişkin imajlar sıklıkla medyada temsil edilebilmektedir. Devletin düzenleyici kurumları ve ilgili sivil toplum örgütleri tarafından sürekli olarak yanlışlanan bu tür temsil pratikleri hem göçmen gençlerin üniversiteye uyumunu ve yerli arkadaşlarıyla etkileşimini zorlaştırırken hem de kendilerini temsil etmeyen ve kendilerini diğerlerinden ayırt edemedikleri bu medya ortamından uzaklaşmalarına, geçmişe ilişkin melankolik duygularla da birleşecek biçimde Suriye medyasına yönelmelerine potansiyel olarak neden olabilmektedir. Nitekim Suriyeli göçmen gençlerin dillerine ve söylem güzergâhlarına da bakıldığında buradaki motivasyon görülebilir:

Gerçeği göstermiyorlar. (Katılımcı 1).

Vallahi ben hiçbir Suriyelinin habere çıktığını görmedim. (Katılımcı 2).

Bizi nasıl yansıttıklarını görmek isterim. O haberleri gördüğüm zaman bazen rahatsız oluyorum ama izlerim. Sadece kötü olaylarımızı göstererek ya da fotoğraflarımızı karalayarak yansıtıyorlar haberlerde. Bizim hakkımızda kötü bir fotoğraf yansıtıyorlar ve herkesi bu yelpazenin altında topluyorlar. Mesela birisi kötü bir şey yaptığında tek bir kişiye işaret etmek yerine ‘Suriyeliler, Suriyeliler...’ diye söylüyorlar. (Katılımcı 3).

Şöyle bir izlenim veriyorlar bize: ‘Siz burada yabancısınız ve buradaki kurallara itaat etmek zorundasınız.’. (Katılımcı 4).

Alan Çalışması: Suriyeli Göçmen Üniversiteliler ve Suriye Medyası

Yöntem

Bu çalışma Gaziantep’teki Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin Suriye medyasına dönük ilgisine ve bu doğrultuda Suriye kaynaklı iletişim araçlarının Türkiye’deki göçmen öğrenciler arasındaki yayılımına ilişkin genel bir görünüm ortaya koymak arzusundadır. Özellikle politik ve kültürel hayatla yakından ilişkilenen, gündelik yaşam içerisinde daha katılımcı olması beklenen, dinamik ve akışkan bir toplumsal grup olarak üniversiteli gençlerin temas ettiği iletişim araçlarının biçimi, onların anlam haritasının şekillenmesinde ve toplumsal-politik konularının tayininde ziyadesiyle önemlidir. Buradan hareketle göçmen üniversite öğrencilerinin takip ettikleri medya mecraları, bu takibe ilişkin izleyici motivasyonunu içeren etnografik söylem ve rağbet ettikleri medya mecralarının yönetmenlerinin kendi konularını ve yayın çizgilerini tarif etme biçimleri nitel bir desende yan yana getirilmiştir.

Çalışmada üç katmanlı bir metodolojik güzergâh takip edilmiştir: Göçmen üniversite öğrencilerinin hangi gazete, dergi ve radyo mecralarını takip ettiklerini, temel enformasyon kaynakları ile boş zaman etkinliklerini içeren -sorulara verdikleri yanıtların sayısallaştırılması suretiyle oluşturulan-nicel bir verinin yanı sıra onların genel olarak medyaya özel olarak da Suriye medyasına yükledikleri anlamı, medyayla kurdukları psikolojik ve politik ilişkiyi içeren nitel bir veri de kullanılmıştır. 14 Mayıs 2021 ile 28 Mayıs 2021 tarihleri arasında Gaziantep Üniversitesinde kayıtlı 50 göçmen öğrenciyle yarı-yapılandırılmış bir soru formu üzerinden yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır; bu öğrencilerin 32’si erkek ve 18’i kadındır. Bununla birlikte en çok takip edilen medya mecralarının yayın politikasını belirleyen kişilerle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu vesileyle Suriye medyasının kendisini konumlandığı toplumsal ve politik izlek tarif

edilmeye çalışılmıştır. Saha araştırması sürecinde gerek göçmen üniversite öğrencileriyle gerekse de rağbet edilen medya mensuplarıyla yapılan derinlemesine görüşmeler yine kendileri de göçmen olan lisansüstü üniversite öğrencilerinin tercümanlığı vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir.

Derinlemesine görüşme yöntemi, kültürel antropolojiden beslenen etnografik bir izleği takip eder. Nitel bir desen içerisinde yer alan bu izlek, katılımcı bireylerin algılarını, deneyimlerini ve bakış açılarını anlamayı sağlar. Nitekim kültürel hadiseler içinde büyüdükleri toplumsal ilişki ağından ve değer sisteminden bağımsız olarak ele alınmadığından, bu vesileyle dilsel olana, söylemsel olana, anlamsal olana, iletişimsel olana da alan açılmış olur. Kartarı'ya göre kültür ve iletişim arasındaki bağlantı da burada yatmaktadır (2017, 217). Görüşülen kişilerin kendi kültürel repertuarlarını kendi zaviyelerinden dile dökmeleri gerçekliğin içeriden görülmesine imkân sağlar. Harvey'in "zaman ve mekân içinde hayat patikaları" (2014, 238) olarak tarif ettiği bu gündelik yaşam etnografileri, kendisine gömülü örüntülerin incelenmesini ve anlamların açığa çıkarılmasını bekler. Bu yönelim, araştırmacı ile toplumsal saha arasındaki pozitivist bir özne-nesne ilişkisi yerine, farklı anlatıların ve yaşam metinlerinin birbiriyle ilişkilendiği bir özne-özne ilişkisi olarak toplumsal alanı tariflendirir. Bu noktadan itibaren "etnografi, bir topluluğu kendi gündelik akışı içerisinde, o akışa katılarak gözlemlemeyi saha çalışmasının temel koşulu kabul eder" (Marcus ve Fischer, 1986, 18). Buna ek olarak iletişim etnografisi, Hymes'in (1964) başlangıç çalışmalarının ötesine de geçerek, özgül bir durumda toplumsal öznelerin iletişim yönelimlerini ve özellikle medya aracılığıyla yeniden üretilen simgesel ayrımları da ele alır. En nihayetinde bu çalışmanın da odağı olan ve iki kültür arasındaki toplumsal sınıra işaret eden göç bahsinde gündelik yaşam etnografisi ile iletişim etnografisi yan yana durur.

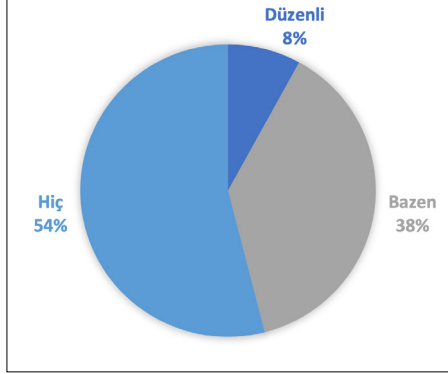
Bulgular

Genel olarak bakıldığında göçmen öğrencilerin yüzde 8'i (4 kişi) düzenli olarak, yüzde 38'i (19 kişi) ise zaman zaman Suriye medyasını takip etmektedir. Buna karşın geriye kalan 27 (yüzde 54) göçmen öğrenci ise Suriye medyasını hiç takip etmediklerini belirtmişlerdir (Grafik 1).

Gazeteler

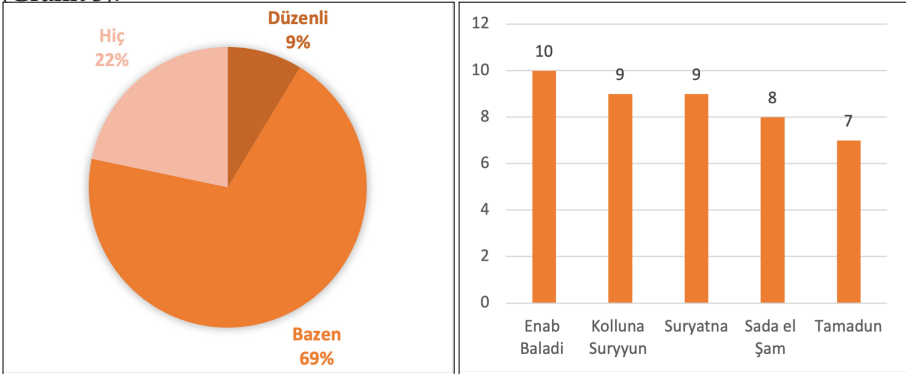
Suriye medyasını hiç takip etmediğini söyleyen 27 kişi dışarıda bırakıldığında; geriye kalan 23 (yüzde 46) göçmen üniversite öğrencisinin 2'si (yüzde 9) düzenli

biçimde, 16'sı (yüzde 69) ise zaman zaman Suriye gazetelerini takip ettiğini belirtmiş ve 5 öğrenci (yüzde 22) ise Suriye'deki gelişmeleri takip etmek için bir medya mecrası olarak gazeteleri hiç kullanmadığını ifade etmiştir (Grafik 2).

Grafik 1: Göçmen Üniversite Öğrencilerinin Suriye Medyasını Takip Etme

Eğilimi Suriye gazetelerini bir şekilde takip eden 18 (yüzde 36) üniversiteli göçmen öğrenciye ilgili gazetelerin hangileri olduğu sorulduğunda 10 kişi (yüzde 55.5) *Enab Baladi* gazetesinin, 9 kişi (yüzde 50) *Kolluna Suryyun* gazetesinin, 9 kişi (yüzde 50) *Suryatna* gazetesinin, 8 kişi (yüzde 44.4) *Sada el Şam* gazetesinin, 7 kişi (yüzde 38.8) ise *Tamadun* gazetesinin adını vermiştir (Grafik 3).

Grafik 2: Suriye Gazetelerini Takip Etme Eğilimi

Grafik 3: En çok takip edilen Suriye Gazeteleri

Bunlar içerisinde en çok takip edilen *Enab Baladi* gazetesine yakından bakıldığında 2011 yılında Suriye iç savaşıyla birlikte yayın hayatına başladığı görülüyor (*Enab Baladi* 2022). Merkez ofisi İstanbul'da ancak bunun dışında Amerika ve Almanya'da da faaliyet yürütüyor; halihazırda Lübnan'dan

yönetilen ve Suriye içerisinde aktif -sayıları 15'i aşan- gazeteci ağıyla da temas ediyor. Genel yayın yönetmeni Jawad Sharbaji, gazetesinin hikâyesine ilişkin olarak “Gazete, Suriye devriminin başlamasıyla birlikte yayın hayatına başlamıştır ve sloganında belirtildiği gibi ‘devrimin lütuflarından biri’dir” diyor. *Enab Baladi* gazetesinin yayın politikasını da şu sözlerle çerçeveleştiriyor:

Suriye'deki mevcut rejime karşıyız, zira bu gazete barışçıl bir muhalif siyasi faaliyet olarak başlamıştır. Bunun yanında herhangi bir siyasi muhalefet partisine de bağlı değiliz. Tarafımızca Suriye'deki mağdur, zulme uğrayan ve tutuklulara yönelik bir iltimas var ve bu iltimasımız da gizli değil (Jawad Sharbaji).

Enab Baladi gazetesi, 14 Haziran 2015 tarihinde hazırlanan “Suriye Medyası İçin Etik Tüzük” (Ethical Charter for Syrian Media) imzacıları arasındadır. Başlangıcı itibarıyla medya alanının farklı mecralarında faaliyet gösteren (gazete, dergi, radyo, haber ajansı) 22 kuruluş tarafından imzalanan bu metin, özellikle Mart 2011'de başlayan Suriye'deki iç karışıklık sonrası hızla artan medya çalışmalarına etik bir çerçeve çizmek ve “imzacıların kendisini ahlaki olarak bağlamak” amacıyla kaleme alınmıştır:

Buna göre; aşağıda imzası bulunan, bağımsız Suriye medya kuruluşlarından oluşmuş bir grup (...) Suriye halkının iyiliği, büyümesi ve ilerlemesi için denge ve istikrar durumuna katkıda bulunan bir tüzük etrafında, herkesin burada belirtilenlere saygı duyacağı ve ona uyacağını umdukları bir dizi ilke belirlemeye karar verip onu ‘Onur Tüzüğü’ olarak isimlendirdiler (ECSM, 2015).

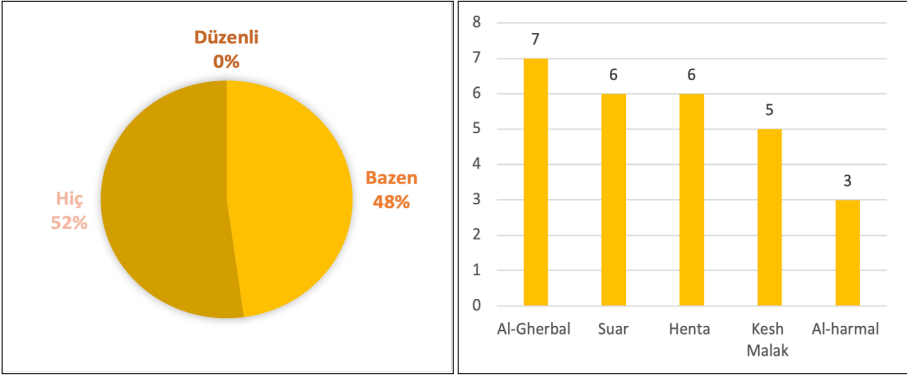
Nitekim gerek bu tüzüğün gereği gerekse de kendini konumlandığı toplumsal ve politik çizginin devamı olarak *Enab Baladi* gazetesi; objektiflik, dengelilik, dürüstlük, bağımsızlık, şeffaflık, kamuoyuna karşı sorumluluk, hassasiyet gibi profesyonel değerlere bağlılığını bildirir, özel hayatın gizliliğine saygı duyar, cinsiyetler arasında adaleti (haber üretimi, bilgi kaynakları ve temsil noktasında) gözetir, suç ve şiddet haberlerinde önyargılara yasalan hükümlerden ve haber öznelerinin kimliğini sergileyecek yaklaşımlardan kaçınır, sahici bilgi ve gerçeklere odaklanacağını deklare eder.

Dergiler

Suriye medyasını bir biçimde takip ettiğini belirten ve bu bağlamda araştırma örneğinin yüzde 46'sını oluşturan 23 göçmen üniversite öğrencisinin Suriye dergilerine dönük ilgilerine bakıldığında; öğrencilerinin hiçbiri düzenli olarak bir dergiyi takip ettiğini ifade etmemiştir. Bunun dışında 11 kişi (yüzde

48) Suriye dergilerini zaman zaman takip ettiğini belirtmiş, 12 kişi (yüzde 52) hiç takip etmediğini söylemiştir (Grafik 4).

Gaziantep’te dağıtımı olan dergilere yönelik bir ilgisi olan bu 11 (yüzde 22) göçmen üniversite öğrencisinin hangi dergileri takip ettikleri sorulduğunda ise; 7 kişi (yüzde 63.6) *Al-Gherbal* dergisini, 6 kişi (yüzde 54.5) *Suar* dergisini, 6 kişi (yüzde 54.5) *Henta* dergisini, 5 kişi (yüzde 45.4) *Kesh Malak* dergisini ve 3 kişi de (yüzde 27.2) *Al-harmal* dergisini işaret etmiştir (Grafik 5).

Grafik 4: Suriye Dergilerini Takip Etme Eğilimi

Grafik 5: En çok takip edilen Suriye Dergileri

Bunlar içerisinde en çok takip edilen *Al-Gherbal* dergisine yakından bakıldığında; küçük bir kadroya sahip yerel bir dergi olduğu görülmektedir (*Al-Gherbal* 2022). Suriye’de on yıllardır mevcut resmi medyadan farklı olarak Suriye iç savaşının ardından “sırada ne var?” sorusuna yanıt aramak için yola çıkmış alternatif bir güzergâha sahiptir. *Al-Gherbal* dergisinin kurucusu ve genel yayın yönetmeni Muhammed es-Sellûm, derginin 2013 yılında Kefer Nebil şehrinde kurulduğunu ve ilk baskısının bireysel çabalarla 200 nüsha olarak elden ele dağıtıldığını söylüyor. Toplumsal ve politik konumuna işaret eden bir motto olarak da dergi kendisini “Suriye devriminin kızı” olarak görüyor. Aynı zamanda “Suriye Medyası İçin Etik Tüzük” (Ethical Charter for Syrian Media) kabul edenler arasında olan derginin yayın politikası ise şu şekilde çerçevelendiriliyor:

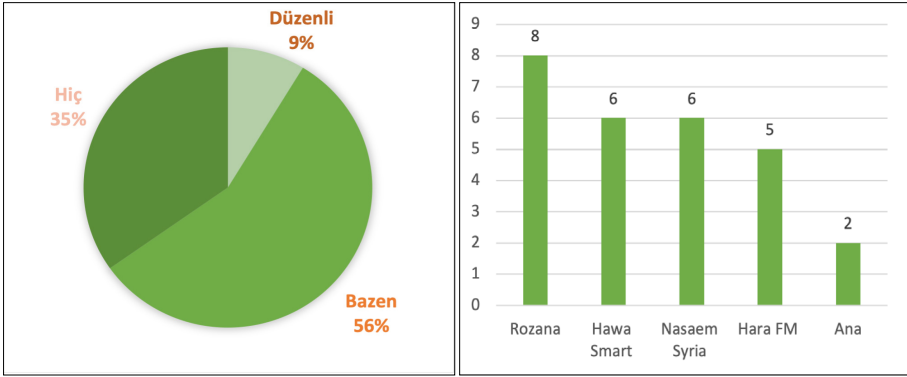
Derginin amacı sadece rejime saldırmak değildir. Suriyelilere hitap etmeye, Suriye devriminin hedeflerine ulaşması için mevcut sorunları çözmeye çalışmaktadır (...) Derginin yayınları, Suriye rejimini suçlayıp suçlarını ifşa etme aşamasının ötesindedir, zira bunlar son derece açık işlenmiştir. Rejimin hâkimiyetinden kurtulduktan sonra demokratik bir Suriye’nin inşasına nasıl

başlanacağına, devrimci kurumsal çalışmanın medya başta olmak üzere bütün yönleriyle değerlendirilmesine, sahadaki aktivistlerin fikrinsel makaleleri ile görsel soruşturmalarına dönük yayınlar yapılmaktadır (Muhammed es-Sellûm).

Radyolar

Suriye medyasına dönük ilgisini belirten ve araştırmanın örneklemini içerisinde yüzde 46 ile temsil edilen 23 göçmen üniversite öğrencisinin radyo ile kurduğu temasın biçimine bakıldığında; 2 kişi (yüzde 9) Suriyeli radyo kanallarını düzenli olarak, 13 kişi (yüzde 56) ise zaman zaman takip ettiğini belirtmiş ve diğer yandan 8 kişi (yüzde 35) hiçbir Suriye radyosunu takip etmediğini ifade etmiştir (Grafik 6).

Bir biçimde Suriyeli radyo istasyonlarını takip ettiğini söyleyen 15 göçmen üniversite öğrencisinin kanal tercihlerine bakıldığında; 8 kişi (yüzde 53.3) *Rozana* radyoyu, 6 kişi (yüzde 40) *Hawa Smart* radyoyu, 6 kişi (yüzde 40) *Nasaem Syria* radyoyu, 5 kişi (yüzde 33.3) *Hara FM* radyoyu ve 2 kişi (yüzde 13.3) *Ana* radyoyu dinlediğini söylemiştir (Grafik 7).

Grafik 6: Suriye Radyolarını Takip Etme Eğilimi

Grafik 7: En çok takip edilen Suriye Radyoları

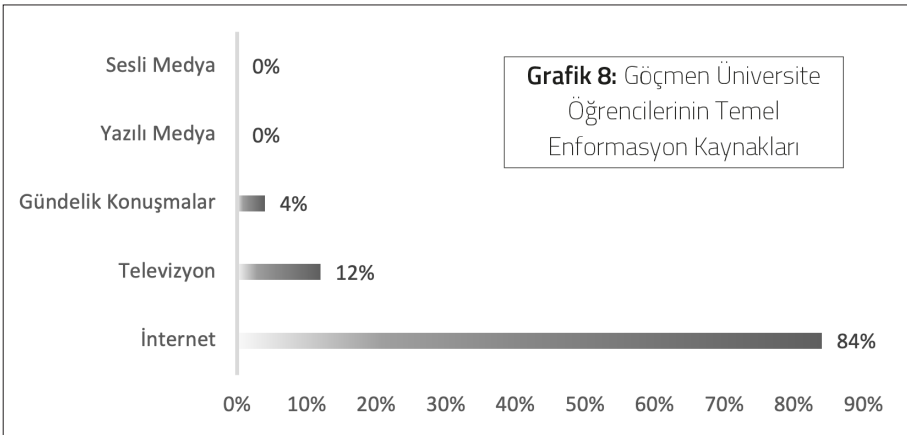
Bunlar içerisinde en çok takip edilen *Rozana* radyosuna daha yakından bakıldığında; 2012 yılında bir grup Suriyeli medya uzmanı ve aktivistin biraradlığında ilk fikrin ortaya çıktığı, merkezi Danimarka'da bulunan International Media Support (IMS) tarafından bir proje olarak finanse edildiği görülmektedir (*Rozana* 2022). Fransa'da 2012 yılında kuruluş toplantısını yapmış ve 2013 yılında da yayın hayatına başlamıştır. Gelineen noktada Paris ve Gaziantep'te iki stüdyosu olan, Suriye'nin yanı sıra Türkiye, Fransa, Mısır ve Hollanda'da yerleşik bir gazeteci ağına sahip *Rozana* radyosu ilk

hedefini “sivillere gerçek bir ses ve büyük bir platform vermek” olarak ifade etmektedir. Yine “Suriye Medyası İçin Etik Tüzük” (Ethical Charter for Syrian Media) imzacıları arasında olan *Rozana*, cinsiyet eşitliği, insan hakları, özgür etkileşim ve ifade özgürlüğünü öncelikli değerler olarak kabul etmektedir.

Gençler, bir toplumsal grup olarak *Rozana* radyosunun öncelikli hedef kitlesi içerisinde yer almaktadır. Gençlerin önderlik etme ve değiştirme yeteneğine güvenen, yenilikçi içerikler, yaratıcı araçlar ve dijital topluluklar yoluyla fikir ve tecrübe değişimine imkân vererek gençlerin yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan, gençleri toplumsal açıdan ilgilendiren konulara öncelik tanıyan bir kamusal alan olarak radyonun kendisini tanımladığı görülüyor; nitekim Suriyeli üniversite öğrencilerden en çok teveccüh gören radyo kanalı olmasının gerisinde de bu tanımlama çabasının yer aldığı söylenebilir. *Rozana* radyosu, Suriye’de yaşananları tarafsız bir şekilde aktarma ve bu süreçte sivillerin yanında yer alma yönünde kendisini konumlandırırken; radyonun kurucularından da olan dijital medya yöneticisi Mais Katt, bunu şu sözlerle çerçevelendiriyor: “*Rozana* siyasi bir parti değildir. Suriye toplumunu oluşturan farklı kültürler arasında bir nefret söylemine girmeden tüm taraflarca gerçekleştirilen ihlalleri yaymakta ve yaşananları olduğu gibi aktarmaktadır.”

Enformasyon Kaynakları ve İzleyici Motivasyonu

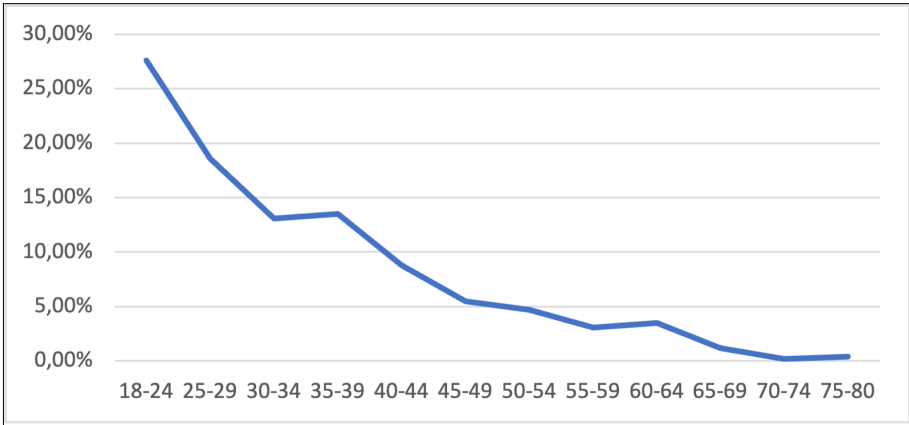
Gaziantep’te yerleşik 50 Suriyeli üniversite öğrencisine temel haber ve enformasyon kaynaklarının ne olduğu sorulmuştur. Araştırmaya katılan

göçmen gençlerin hiçbirini gazeteleri, dergileri ve radyo kanallarını temel bir bilgilendirme mecrası olarak görmemiş; yazılı ve sesli medyayı bu bağlamda

işaret etmemiştir. Geleneksel iletişim araçları içerisinde yalnızca televizyonun ve beraberindeki görsel kültür öğelerinin göçmen üniversitelilerin zihin evreninde yer kapladığı anlaşılmaktadır.

Buna karşın 42 kişi (yüzde 84) en önemli haber ve enformasyon kaynağı olarak interneti, 6 kişi (yüzde 12) televizyonu, 2 kişi (yüzde 4) toplumsal çevresiyle gerçekleştirdiği gündelik konuşmaları işaret etmiştir (Grafik 8). Nitekim Suriyeli göçmenlerin internet erişimine bütün olarak bakıldığında da yaş artışına bağlı biçimde düşüş eğiliminde olduğu, üniversite öğrencilerinin de çoğunlukla içinde yer aldığı 18-24 yaş aralığında internet kullanımının en yüksek oranda olduğu görülmektedir (Grafik 9). Bu veri de internetin Suriyeli göçmen üniversite öğrencileri açısından temel bir enformasyon kaynağı olarak görüldüğüne ilişkin bir başka gösterge olarak da okunabilir.

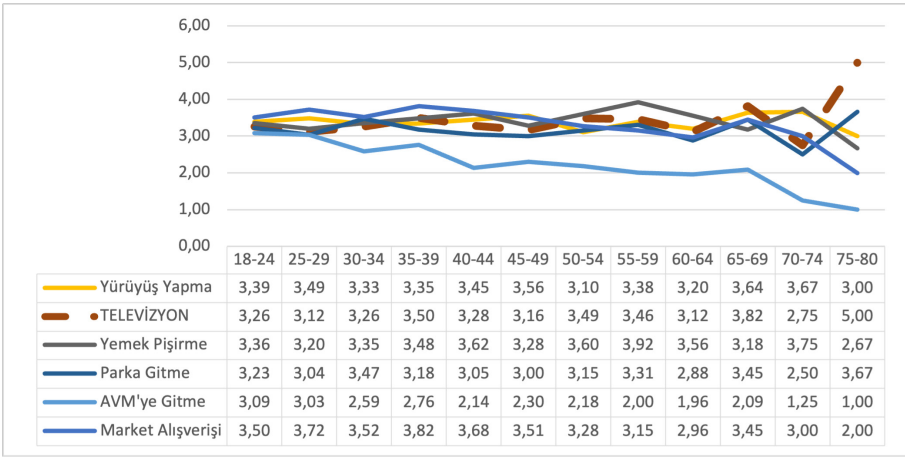
Grafik 9: Suriyeli göçmenlerin internet erişiminin nüfusa bağlı dağılımı⁴

Bununla birlikte internetin ardından televizyonun da temel bir enformasyon kaynağı olarak Suriyeli göçmen üniversite öğrencileri tarafından işaret edildiği görülmektedir. Nitekim Suriyeli göçmenlerin boş zaman etkinliklerinin yaş aralığına bağlı değişimine de bakıldığında televizyon izleme etkinliğinin ilk altı pratik içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır (Grafik

•••

4 Bu grafik Köksalan, Gökğöz ve Aydın (2021a)'dan alınan verilerin buradaki haliyle yaş aralığına bağlı bir değerlendirme için yeniden yapılandırılmasıyla oluşturulmuştur. "Suriyeli Göçmenler ve Gaziantepi Yerlilerin Kültürlerarası İletişim Örüntüleri ve Mekân Deneyimi: Sorunlar, Olanaklar, Eklemlenme ve Mücadele Stratejileri" başlığını taşıyan ve TÜBİTAK 1003 çerçevesinde desteklenerek Köksalan, Gökğöz ve Aydın tarafından gerçekleştirilen bu söz konusu proje kapsamında 706'sı Suriyeli ve 868'i Gaziantepi olmak üzere toplamda 1574 kişiden nicel veri toplanmıştır.

10). Üniversite öğrencilerinin de içerisinde yer aldığı 18-24 yaş aralığındaki toplumsal aktörlerin pratiklerinin frekans sıklığı birbirine yakın olmak birlikte, bu grupta televizyon izleme (ort. 3.26) dördüncü etkinlik düzeyindedir. Üstelik etkinlikler arasında bir kıyas yapıldığında “yemek pişirme” ile birlikte iç mekâna dönük iki pratikten birisi gibi durmaktadır. Sırasıyla “Market alışverişi”, “Yürüyüş yapma”, “Parka gitme”, “AVM’ye gitme” kamusal alana ve dış mekâna atıf yapan etkinlikler iken, göçmen öğrencilerin simgesel evreninde “yemek” ve “televizyon” özel alana ilişkin iki temel pratik olarak durmaktadır. Bu bağlamda “yemek” gibi biyolojik yeniden üretime dönük bir edimin, “televizyon” gibi simgesel yeniden üretime dönük bir medya tüketim pratiğiyle yan yana gelmesi ayrıca ilgi çekicidir.

Grafik 10: Suriyeli göçmenlerin boş zaman etkinliklerinin nüfusa bağlı dağılımı⁵

Günlük yaşam içerisinde televizyonun kapladığı bu alana istinaden izleyici motivasyonlarına bakıldığında göçmenlerin söyleminin esasen iki yönlü olduğu görülmektedir: Birincisi; -yalnızca- Suriye medyasını takip ederek gerek Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin deneyimleri gerekse de Suriye’de geride kalanların yaşamları hakkında bilgilenmek üzerinedir:

Artık televizyonda bizim haberler çıkmıyor, artık bizim savaşı konuşmuyorlar (...). Suriye’ye dair haberleri merak ediyorum; sonuçta bizim memleket, o benim vatanım. (Katılımcı 5).

•••

5 Bu grafik Köksalan, Gökgez ve Aydın (2021b)’dan alınan verilerin buradaki haliyle Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin boş zaman etkinliklerine odaklanacak biçimde yaş aralığına bağlı bir değerlendirme için yeniden yapılandırılmasıyla oluşturulmuştur.

Ülkem hakkında haberdar olmak için izliyorum, bilgi almam gerektiğini düşünüyorum. (Katılımcı 6).

Orada hala yaşayan akrabalarım var. İzlediğim Arap kanallarında kim öldü, isimleri nelerdir ayrıntısıyla veriyorlar veya nerede patlama olduğundan bahsediyorlar. (Katılımcı 7).

Denk gelirim takip ediyorum. Rejim bazen bir yerleri bombalıyor, onlara bakıyorum. (Katılımcı 8).

Sadece Arap kanallarını izliyorum. Türkiye’de yaşayan Suriyelilere özel haberler yapıyorlar. (Katılımcı 9).

İkincisi; psikolojik veya politik gerekçelerle kendisini medyaya tamamen kapatan, medya ile gerçeklik arasındaki ilişkiyi sorunsallaştıran, en nihayetinde medya ile kurduğu bu mesafeli ilişki üzerinden gündelik hayatındaki yaraları telafi eden bir göçmenlik ve izleyici deneyimi üzerinedir:

Ben aslında çok duygusal bir insanım. Burada yaşadığım evim var, sıcak yuvam var, burada yemeğim var, her şeyim var burada. Ama oradakiler benim burada sahip olduğum şeylere sahip değiller. Onun için bu haberlere baktığımda etkileniyorum. Elimden geldiğince bakmamaya çalışıyorum. (Katılımcı 10).

Hiçbir kanal doğru haber vermiyor. Bu hem Türk hem de Suriye kanallarında geçerli. Mesela ben muhalifim, muhalifleri destekleyen kanallar bile yalan söylüyorlar. Zaten medya dediğimiz yalan söylemek, dedikodu yaymak için var. (Katılımcı 11).

Bakmıyorum hiç. Mesela televizyonu Suriye kanallarına çevirmedik, Suriye’nin haberlerini takip etmeyelim diye. (Katılımcı 4).

Çünkü bıktık. (Katılımcı 1).

Sonuç

Suriye iç savaşıyla birlikte 2011 yılı itibarıyla başlayan Türkiye’ye yönelik göç süreci 10 yıllık bir dönemi geride bırakmış görünmektedir. Bu sürede yaklaşık 4 milyon göçmen Türkiye’nin farklı yerlerine yayılarak gündelik hayata katılmış, beraberinde getirdiklerini oranın kültürel alanına katmış ve uzun süreli kent mültecileri halini almıştır. Kendisini Kant ve onun akıl ideasına yaslayan rasyonalist Batının, kendisine benzemeyenle karşılaştığında içine düştüğü konukseverlik ikileminin de bir sonucu olarak göçmenleri Türkiye’de tutma gayreti sonucu önce misafir olarak kabul edilen

Suriyeliler 2014 yılı itibarıyla “geçici koruma” olarak tarif edilen bir hukuki statüye kavuşmuşlardır. Ancak Derrida’ya (2000) atıfla -onun Kant ile olan yapısökümcü ilişkisinin de bir sonucu olarak- hem misafirliğin misafir edende bir tür sahiplik durumu yaratan ve onun kabulünü ona itaat ederek karşılayan bir statü olduğunu hem de geçici koruma statüsünün, göç edeni ne kabul ne de reddeden, onu bir eşikte bekleten ve dolayısıyla bu çifte imkânsızlığı içerisinde aşılması zor bir boşluk deneyimini ona yaşatan bir buyurganlığı çağırıldığı söylenebilir. Nitekim bu sahipliğin ve/veya buyurganlığın toplumsal hayattaki en görünür biçimlerinden birisini medyadaki üretim pratikleri ve temsil biçimleri oluşturur. Göçmenleri negatif bir yerden, bir tür bozukluk, fazlalık, tehdit olarak okuyan ve bu doğrultuda yerli toplumsal aktörlerdeki korku ve endişe haliyle sürekli konuşan bu temsil biçimleri, göçmenlerin seslerinin medyada duyulmamasına, kendilerini ifade edememelerine, kendi sahici yaşamlarına denk düşen bir temsili görememelerine neden olmaktadır. Medyanın kapsayıcılığından ve çerçeveleme pratiklerinden kaynaklanan, Avrupa ve Türkiye mediasında farklı örnekleri mevcut buradaki simgesel boşluk, özellikle Suriyeli göçmen gençlerin Suriye mediasına yüzünü dönmesini motive edecek bir unsur olarak düşünülebilir.

Ancak Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin medya temasına bakıldığında Suriye mediasına ilgilerinin yoğun olmadığı anlaşılmaktadır; zaman zaman takip ettiğini söyleyenler ile hiç takip etmeyenler arasında görece bir denge bulunmakla birlikte istikrarlı biçimde takip ettiğini söyleyenler oldukça düşük bir oranda kalmaktadır. Özellikle üniversite öğrencisi gibi toplumun çoğunluğuna göre kültürel sermayesi potansiyel olarak yüksek, sosyo-kültürel ve ekonomi-politik konulara ilgisi geniş, en nihayetinde gündelik hayatının gidişatı içinde haber ve enformasyona ihtiyaç duyması neredeyse zorunlu olan bir toplumsal grubun medyaya dönük bu ilgisizliği söz konusu iletişim araçlarının niteliğine ve izleyici ilgisine ilişkin olumsuz bir işaret olarak okunabilir.

Bununla birlikte medyayı takip etme konusundaki bu isteksizlik ve dolayısıyla izleyici ile medya arasındaki zayıf temas, medyanın gündem oluşturma ve/veya Suriye iç savaşı konusunda toplumsal aktörleri konsolide etme, muhtelif eğilimleri yeniden yapılandırma gibi hususlarda yetersiz kaldığını da göstermektedir. Çalışmada görüülen medya yöneticileri her ne kadar kendilerini “barışçıl”, “hümaniter”, “demokratik”, “eleştirel”, “devrimci” olarak tanımlasa ve Suriye rejimiyle ilişkisini negatif bir yerden inşa etse dahi bu vurguların toplumsal kitlede aynı düzeyde tekabül etmediği

anlaşılmaktadır. Zira medyaya ilişkin temel izleyici motivasyonu, bir yanda geride bırakılan yaşama ilişkin enformasyon ihtiyacı diğer yanda politik ve/veya psikolojik gerekçelerle medyaya kendisini tamamen kapatma iradesi olan bir sarkaçta hareket etmektedir.

Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin temel enformasyon kaynağı olarak geleneksel iletişim araçları içerisinde yalnızca televizyona yer vermeleri; yazılı (gazete, dergi vb.) ve sesli (radyo) medyaya nazaran internet ortamını ve gündelik konuşmaları öne çıkarmaları da toplumsal etkileşim biçimleri ve iletişim ağları noktasında üzerinde durulması gereken hususlardan birini oluşturmaktadır. Bu durum, geleneksel bir yaşam süren ve bu bağlamda sosyal sermayesi yüksek Suriye toplumunun kişilerarası iletişime ve yüz yüze temasa öncelik vermesi yanında medyaya ilişkin isteksizliğinin bir neticesi olarak da okunabilir.

Kaynakça

- Agamben, Giorgio. 2001. *Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat*. Çeviren İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Al-Gherbal*. Erişim tarihi 02 Şubat 2022. <https://www.algherbal.com/>.
- Ataman, Hakan. 2014. "Yazılı Basında Ayrımcı Söylem: Yerel ve Ulusal Basında Suriyeli Mültecilere Yönelik Ayrımcı Söylem." *Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil, Eylül-Aralık 2014 Raporu* içinde, 61-105. İstanbul: Hrant Dink Vakfı.
- Badiou, Alain. 2004. *Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme*. Çeviren Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları.
- Boening, Astrid B. 2014. *The Arab Spring: Re-Balancing the Greater Euro-Mediterranean?*. New York: Springer.
- Buchanan, Sara, Bethan Grillo ve Terry Threadgold. 2003. *What's the Story? Results from Research into Media Coverage of Refugees and Asylum Seekers in the UK*. UK: Article 19.
- Cohen, Stanley. 2011. *Folk Devils and Moral Panics: The creation of the Mods and Rockers*. London: Routledge.
- Crawley, Heaven, Simon McMahon ve Katharine Jones. 2016. *Victims and Villains: Migrant Voices in the British Media*. Coventry University: Center for Trust, Peace and Social Relations.
- Crisp, Jeff. 2002. *No Solution in Sight: The Problem of Protracted Refugee Situations in Africa*. UNHCR: The Center for Comparative Immigration Studies.
- Curran, James. 1993. "Rethinking the Media As a Public Sphere." *Communication and Citizenship: Journalism and Public Sphere* içinde, editörler Peter Dahlgren ve Colin Sparks, 27-56. London: Routledge.
- Deleuze, Gilles ve Felix Guattari. 1990. *Kapitalizm ve Şizofreni 1: Göçebilimi İncelemesi-Savaş Makinası*. Çeviren Ali Akay. Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Derrida, Jacques ve Anne Dufourmantelle. 2000. *Of Hospitality*. California: Stanford University Press.
- Doğanay, Ülkü ve Hatice Çoban-Keneş. 2016. "Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gereçeklerinin İnşası." *Mülkiye Dergisi* 40 (1): 143-184.
- Duffy, Katherine. 1995. *Social Exclusion and Human Dignity in Europe: Background Report for the Proposed Initiative by the Council of Europe*. Brussels: Council of Europe.
- Durkheim Emile. 1899. "Anti-Semitism and Social Crisis." *Sociological Theory* 26 (4): 321-323.

- Dursun, Çiler. 2004. "Haberde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir?." *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi* içinde, derleyen Çiler Dursun, 37-65. Ankara: Elips Kitap.
- ECSM. 2015. "Ethical Charter for Syrian Media." Erişim tarihi 02 Şubat 2022. <https://almethaq-sy.org/en>
- Efe, İbrahim. 2015. *Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar*. Ankara: SETA Yayınları.
- Enab Baladi. Erişim tarihi 02 Şubat 2022. <https://www.enabbaladi.net/>.
- Fairclough, Norman. 2003. "Söylemin Diyalektiği", *Söylem ve İdeoloji* içinde, derleyenler Barış Çoban ve Zeynep Özarslan, 173-184. İstanbul: Su Yayınları.
- Hall, Stuart. 1999. "İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü." *Medya, İktidar, İdeoloji* içinde, derleyen Mehmet Küçük, 77-126. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Harvey, David. 2014. *Postmodernliğin Durumu*. Çeviren Sungur Savran. İstanbul: Metis Yayınları.
- Hassan, Robert. 2004. *Media, Politics and the Network Society*. Berkshire: Open University Press.
- Hymes, Dell. 1964. "Introduction: Toward Ethnographies of Communication." *American Anthropologist* 66 (6): 1-34.
- Kartarı, Asker. 2017. "Nitel Düşünce ve Etnografi: Etnografik Yönteme Düşünsel Bir Yaklaşım." *Moment Dergi* 4 (1): 207-220. <https://doi.org/10.17572/mj2017.1.207220>.
- Köksalan, M. Emre, Gökhan Gökğöz ve B. Oğuz Aydın (2021a). *Suriyeli Göçmenler ve Gaziantep Yerlilerinin Kültürlerarası İletişim Örüntüleri ve Mekân Deneyimi: Teknolojik Sermaye ve Medya Tüketim Pratikleri*. Adana: Ajans 9 Yayınları.
- Köksalan, M. Emre, Gökhan Gökğöz ve B. Oğuz Aydın (2021b). *Suriyeli Göçmenler ve Gaziantep Yerlilerinin Kültürlerarası İletişim Örüntüleri ve Mekân Deneyimi: Beğeniler*. Adana: Ajans 9 Yayınları.
- Levinas, Emmanuel. 1979. *Totality and Infinity: An Essay on Exteriority*. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers.
- MacLure, Maggie. 2009. "Broken Voices, Dirty Words: On the Productive Insufficiency of Voice." *Voice in Qualitative Inquiry* içinde, editörler Alecia Y. Jackson ve Lisa A. Mazzei, 97-113. New York: Routledge.
- Malkki, Liisa H. 1996. "Speechless Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization." *Cultural Anthropology* 11 (3): 377-404.
- Mannik, Lynda. 2012. *Photography, Memory and Refugee Identity: The Voyage of the SS Walnut, 1948*. Vancouver: UBC Press.

- Marcus, E. George ve Michael M. J. Fischer. 1986. *Anthropology as Cultural Critique: An Experimental Moment in the Human Sciences*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mole, Richard. 2007. "Discursive Identities/Identity Discourses and Political Power." *Discursive Constructions of Identity in European Politics* içinde, editör Richard Mole, 1-21. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Mountz, Alison. 2009. "Migration." *Key Concepts in Political Geography* içinde, derleyenler Carolyn Gallaher, Carl T. Dahlman, Mary Gilmartin, Alison Mountz ve Peter Shirlow, 174-185. London: Sage.
- Murdock, Graham. 1992. "Citizens, Consumers and Public Culture." *Media Cultures: Reappraising Transnational Media* içinde, derleyenler Kim C. Schroder ve Michael Skovmand, 17-41. London: Routledge.
- Nyers, Peter. 2006. *Rethinking Refugees: Beyond States of Emergency*. New York: Routledge.
- Parenti, Michael. 2008. "Tekelci Medya Manipülasyonu." *Medya, Popüler Kültür ve İdeoloji* içinde, derleyenler Levent Yaylagül ve Nilüfer Korkmaz, 91-103. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Parker, Ian. 1987. "Social Representations: Social psychology's (mis)use of sociology." *Journal for the Theory of Social Behavior* 17 (4): 447-469.
- Procter, Lisa ve Dylan Yamada-Rice. 2015. "Shoes of Childhood: Exploring the Emotional Politics Through Which Images Become Narrated on Social Media." *The Iconic Image on Social Media: A Rapid Research Response to the Death of Aylan Kurdi* içinde, editörler Farida Vis ve Olga Goriunova, 57-60. UK: Visual Social Media Lab.
- Rozana. Erişim tarihi 02 Şubat 2022. <https://www.rozana.fm/>.
- Simmel, Georg. 2009. *Bireysellik ve Kültür*. Çeviren Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları.
- UNHCR. 2021. "Mid-Year Trends." Erişim tarihi 2 Şubat 2022. <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/618ae4694/mid-year-trends-2021.html>
- van Dijk, Teun A. 1987. *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. Newbury Park: Sage Publications.
- van Dijk, Teun A. 1988. *News as Discourse*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publication.
- van Dijk, Teun A. 2007. "Bir Söylem Olarak Haberin Disiplinler Arası Çözümlemesi." *Medya Metinlerini Çözümlemek: İçerik, Göstergelilik ve Söylem Çözümleme Yöntemleri* içinde, derleyenler Gülseren Ş. Atabek ve Ümit Atabek, 164-181. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Wennersten, Peter. 1999. "The Politics of Inclusion: The Case of the Baltic States." *Cooperation and Conflict* 34 (3): 272-296.

YUKK. 2014. "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu." Erişim tarihi 2 Şubat 2022. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf>

Youtube. 2016. "Canadian children's choir sings Islamic song Tala al Badru Alayna Welcome To Canada Syrian Refugee." Erişim tarihi: 2 Şubat 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=Y8bZIN5ximY>

